

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Педагогічний факультет
Кафедра спеціальної освіти

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РИТМІКИ У
ПРОЦЕСІ КОРЕКЦІЇ ЗВУКОВИМОВИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Кваліфікаційна робота (проект)

На здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
409 групи
Спеціальності 016 Спеціальна освіта
Освітньо-професійної (наукової)
Програми Спеціальна освіта
Чередниченко Анастасія Олегівна
Керівник: к. пед. н., доцентка
Кабельнікова Н.В.
Рецензент: директорка Херсонського
ясла-садка №37 компенсуючого типу
Херсонської міської ради Аббасова Т.О.

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Науково-теоретичні основи вивчення проблеми використання засобів логопедичної ритміки під час корекції звуковимовної сторони мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ	6
1.1. Опанування звуковимовною дітьми в онтогенезі.....	6
1.2. Етіопатогенез та симптоматика порушень звуковимовної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку.....	11
1.3. Психолого-педагогічна характеристика дітей із ЗНМ.....	16
РОЗДІЛ 2. Застосування методів та прийомів логопедичної ритміки у корекційній роботі з подолання порушень звуковимовної сторони мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ	21
2.1. Стан сформованості звуковимовної сторони мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ.....	21
2.2. Логопедична ритміка як вид корекції звуковимовної сторони мовлення.....	27
2.3. Засоби логопедичної ритміки для подолання порушень звуковимовної сторони мовлення дітей дошкільного віку із ЗНМ.....	31
ВИСНОВКИ	35

СПИСОК**ВИКОРИСТАНИХ****ДЖЕРЕЛ**.....37**ДОДАТКИ**.....40Додаток А Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти
Херсонського державного університету.....40

ВСТУП

Актуальність теми. Звуковимова являє собою важливу сторону мовлення, становить основу мовленнєвого процесу, без якого є неможливим повноцінний розвиток особистості. Формування правильної звуковимови – складний та довготривалий процес, дитина вчиться керувати своїми органами артикуляції, сприймати звернене до неї мовлення. Дошкільний вік – це сенситивний період розвитку мовлення. Для створення власних комунікативних навичок дитина здійснює значну аналітико-синтетичну роботу: спостерігає, порівнює, аналізує, робить висновки, які дають змогу елементарно усвідомити мову та її функціональні можливості. Особистість дошкільника розвивається в симбіозі формування мисленнєвої та мовленнєвої діяльності. Цей віковий період найкраще підходить для подолання недоліків звуковимови, які виникають під час її формування. Висока пластичність мозку та основний вид діяльності цього періоду сприяють більш стрімкому розвитку корекційної роботи. Якщо не приділити увагу корекції порушень звуковимовної сторони мовлення, вони перетворяться в стійкий дефект, а це призведе до значних проблем з оволодіння навичок письма та читання.

Вивченням особливостей звуковимовної сторони мовлення дітей дошкільного віку займалися такі дослідники: Р. Е. Левіна, Л. Ф. Спірова, Т. Б. Філічева, М. Є. Хватцев, Г. В. Чіркїна, Е. М. Мастюкова, Т. В. Туманова, С. Е. Большакова, О. М. Гвоздьов, М. Ф. Фомічова, А. А. Леонт'єв, Л. С. Волкова, М. Н. Шеремет, Л. С. Виготський, С. Л. Рубінштейн.

Останнім часом збільшується кількість порушень вимови звуків у дітей дошкільного віку. Ця проблема вимагає детального вивчення, так як недоліки звуковимови ускладнюють взаємозв'язок дитини з оточуючим світом, породжують невпевненість в своєму мовленні, негативно

впливають на формування характеру, порушують мовленнєвий та психологічний розвиток особистості та перешкоджають успішному навчанню в школі.

Мета дослідження: вивчення можливостей корекції порушень звуковимовної сторони мовлення засобами логопедичної ритміки у дітей із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ).

Відповідно до мети дослідження було визначено такі **завдання:**

1. Проаналізувати літературу з проблеми дослідження.
2. Вивчити особливості формування звуковимови у дітей дошкільного віку.
3. Розглянути психолого-педагогічну характеристику дітей із загальним недорозвиненням мовлення.
4. Дослідити стан сформованості звуковимовної сторони мовлення у дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення.
5. Визначити засоби корекції звуковимовної сторони мовлення у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

Об'єкт дослідження: порушення звуковимовної сторони мовлення у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Предмет дослідження: корекція звуковимови у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення засобами логопедичної ритміки.

Методи дослідження. Теоретичні: вивчення, аналіз та узагальнення психолого-педагогічної, лінгвістичної, методичної літератури з даної теми.

Емпіричні: вивчення документації та програм з розвитку звуковимови дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення, спостереження, аналіз результатів дослідження.

Структура: складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку літературних джерел, додатків.

Практичне значення: у дипломній роботі розкрито особливості використання логопедичної ритміки у процесі корекції звуковимови дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення, що може бути використаним логопедами, вчителями дефектологами, спеціальними психологами. Всі представлені матеріали можуть стати в нагоді під час корекції або дослідження дітей із загальним недорозвиненням мовлення.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО – ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РИТМІКИ ПІД ЧАС КОРЕКЦІЇ ЗВУКОВИМОВНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ

1.1 Опанування звуковимовною дітьми в онтогенезі

Формування правильної вимови звуків становить основу розвитку дитини. Мовлення та її звукова сторона не є вродженою здатністю, а залежить від ряду факторів: достатнього рівня сформованості структур головного мозку, слуху, дихання та артикуляційного апарату. Важливою ланкою розвитку є мовленнєве оточення, яке слугує стимулом для комунікації. Процес правильного утворення та вимовляння звуків у всіх дітей відбувається в різні терміни, але характеризується рядом рис загальних для всіх.

Становлення звуковимови дитини відбувається під впливом оточуючих, залежить від достатньої мовленнєвої практики, виховання і навчання з перших днів життя. Мовленнєві процеси розвиваються поступово, переходячи від більш простих структур до більш складних. Спочатку розвивається розуміння і тільки потім формується активне мовлення.

Засвоєння мовлення – це процес пошуків, спостережень і порівнянь, а також встановлення відносин і узагальнень, що потребує використання всіх аналізаторів. При нормальному спілкуванні дитини з оточуючими людьми, мовленнєві реакції утворюються шляхом наслідування і рефлексорного повторення [18].

Вчені, які займаються дослідженням формування мовленнєвої діяльності в онтогенезі, виділяють різні вікові межі та по-різному їх називають. Більшість дослідників використовують таку періодизацію:

1-й – період немовляти. Вікові межі – з моменту народження до року, розділяється на період гуління і белькотіння.

2-й – раннє дитинство. Вікові межі – від року до трьох. Етап первинного опанування мовою.

3-й – дошкільне дитинство. Вікові межі – від трьох до семи років. Етап засвоєння граматики [18].

Поява дитини на світ в нормі знаменується криком, який служить основою для розвитку звуковимовної сторони мовлення і являє собою безумовно-рефлекторну реакцію на вплив сильних подразників. Крик здорової дитини – дзвінкий і тривалий, супроводжується коротким вдихом і подовженим видихом, він відбувається на тих же частотах, що і звуки тільки має носовий відтінок.

На першому місяці життя за допомогою крику і плачу малюк висловлює негативні недиференційовані стани, він набуває різного забарвлення і є першою інтонацією комунікативного характеру. Крик і плач активізують діяльність артикуляційного, голосового, дихального відділів мовленнєвого апарату. Інтенсивно розвиваються всі аналізатори, які спонукають до формування мовленнєвої діяльності.

Через деякий час дитина починає реагувати на голос дорослого, повертаючи голову в бік звуку або стежить за ним очима, перестає плакати, реагує на інтонацію: на ласкаву – посміхається, на різку – плаче. Крик набуває другого сигнального значення, проявляється відповідь на певні дії дорослого, які вимагає ситуація [15].

В цей період дитина починає усвідомлено практикуватися в артикуляції окремих звуків, складів, складових композицій, з'являються

слухові та мовно-рухові образи, зароджуються передумови для подальшого розвитку фонематичного слуху, без роботи якого не можливе відтворення самого простого слова. Для оволодіння правильною вимовою необхідно чітко і ясно сприймати звуки на слух та мати достатньо підготовлений для їх проголошення артикуляційний апарат.

У 2-3 місяці можна помітити зміни в голосових проявах немовляти. У стані радості дитина починає вимовляти звуки за участю губ та язика. Це зазвичай проявляється під час пауз в «розмові» з ним дорослого. Голосові реакції супроводжуються крехтінням, посмішкою з широким відкриттям ротової порожнини та спокійним видихом звуків схожих на: [а-а], так з'являються перші вокалізації або гуління [4].

Поступово голосові прояви видозмінюються та збагачуються інтонацією. Це свідчить про те, що починається формуватися функція спілкування. В моменти емоційного спілкування з дорослим періоди гуління є особливо тривалими. Уважно стежачи з обличчям та мімікою мовця, малюки починають відображати та наслідувати артикуляційні рухи та голосові реакції.

До кінця третього місяця з'являються звукові комплекси, які складаються з протяжних звуків: [а-а-а], [а-гу], [пя-пя], [бу-бу]. На четвертому місяці як і раніше зберігається крик та плач, але гуління переходить в лепет. Розвивається контроль за диханням, змінюється темп, ритм, інтонація та мелодія. На початку шостого місяця внаслідок наслідування та багаторазового повторення міміки дорослих закріплюються артикуляційні навички, з'являються недостатньо стійкі, але чіткі звуки: [а], [п], [б], [м], [к], [т].

До кінця першого року життя дитина вже активно користується легкими в артикуляції звуками: голосними [а], [о], [у], [і]; приголосними [н], [д], [г], [т], [п], [б], [м], правильність їх залежить від рівня

сформованості дихання та органів артикуляційного апарату. Використання звукосполучень в цей період пов'язане з діями та предметами під впливом ситуації та інтонації дорослого [15].

З виникненням перших слів починається становлення активного мовлення. В цей період відбувається проголошування накопичуваних слів. Словниковий запас складається: з простих нормативних слів, що позначають предмети з якими дитина найчастіше взаємодіє, звуконаслідувальні та лепетоподібні слова. Найчастіше це з'єднання двох однакових складів, які вимовляються з однаковим наголосом та містять звуки легкі для вимови.

На початку другого року життя дитина починає відокремлювати голосні звуки від приголосних, але заміняє звуки [и], [є] на [і], [е]. Звуки мови не відразу мають правильне звучання вони послідовно формуються, через проміжні та перехідні звуки. Гвоздьов А. Н. зауважував, що відсутні звуки заміняються тими, які вже сформувалися, та стоять в одній груповій категорії. Тверді передньоязикові звуки пом'якшуються. До кінця другого року формується елементарна фразова мова [4].

На третьому році життя вже сформована вимова всіх голосних звуків та можливі дефекти пом'якшення, з'являються свистячі і шиплячі. Спостерігається заміна задньоязикових звуків: [г], [к] передньоязиковими: [д], [т], дзвінких на глухі, шиплячих на свистячі. Останнім часом трирічні вже не вимовляють [р] та [л] зазвичай заміняють, пропускають або спотворюють. Ці зміни зумовлені тим, що у дітей ще не достатньо працюють слуховий і мовленнєвий апарати, а вимова звуків потребує точної координованої всіх елементів мовнослухового та мовнорухового аналізаторів.

Усвідомлення процесу оволодіння звуками починається в 3- 4 роки, дитина цікавиться звуковимовною стороною, збільшується її обсяг, в неї

формується фонематичне сприйняття та аналіз, йде розвиток граматичного ладу. В цей період йде укріплення органів артикуляційного апарату, більшість дітей вже починають вимовляти важкі для засвоєння звуки: [х], [и], поступово опановують правильну вимову [ж], [ш], [р] [6].

Діти п'ятого – шостого року вже здатні помічати особливості та недоліки власної вимови та корегувати їх. Мовноруховий та мовнослуховий апарати вже сформовані до правильного сприйняття та вимови звуків. Характерною є нестійкість та неправильне формування вже наявних звуків. До кінця шостого року життя – сформовані всі звуки, чітко та зрозуміло вимовляються слова [7].

Звуковимовна сторона мовлення дошкільника максимально наближена до мовлення дорослого. Таким чином можна зробити висновок, що дошкільний вік найбільш зручний період для активного розвитку звуковимови. Ці знання дають можливість вчасно виявити відхилення в формуванні звуковимовної сторони мовлення та попередити або провести корекційну роботу з подолання дефектів вимови.

1.2 Етіопатогенез та симптоматика порушень звуковимовної сторони мовлення у дітей дошкільного віку

Досліджуючи звуковимову дітей дошкільного віку треба звернути особливу увагу на причини порушень цієї сторони мовлення. На формування правильної звуковимови впливає багато різних факторів, які можуть негативно відобразитися на розвиток дитини в різні періоди. На стан здоров'я і мови майбутньої дитини має велику дію несприятлива спадковість і неправильний спосіб життя батьків.

У спадщину можуть передаватися деякі особливості нервово-психічної системи, дефекти будови периферичного і центрального відділів мовленнєвого апарату: наявності піднебінних розщелин, порушення будови органів артикуляції, своєрідний розвиток структур головного мозку, які відповідають за здійснення мовленнєвої функції [10].

Під час формування центрального і периферичного відділів мовленнєвого апарату в ході внутрішньо утробного розвитку плоду, мають вплив такі фактори:

- токсикози першої або другої половини вагітності;
- гострі хронічні захворювання матері під час вагітності;
- резус-конфлікт;
- падіння і забиття матері в стані вагітності, особливо в області живота;
- шкідливі професійні умови, які продовжують діяти після настання вагітності;
- шкідливі звички, які діють на формування плоду;
- стресові ситуації в яких знаходиться вагітна жінка;
- незавершені спроби переривання вагітності [17].

Причини, які впливають на формування мовлення в період раннього розвитку дитини:

- травми струси головного мозку;
- запальні захворювання середнього і внутрішнього вуха, які призводять до зниження чи втрати слуху;
- застосування ліків діючих на слуховий нерв та виникнення негативних наслідків після їх вживання;
- здобуті до періоду сформованості мови ушкодження периферичного відділу мовленнєвого апарату;
- дефекти вимови оточуючих дитину людей [17].

Частина перерахованих причин може призвести до органічного ураження центральних і периферичних відділів мовленнєвого апарату, інша частина тільки до порушення його нормального функціонування.

Дослідники розділили всі вище перераховані причини порушень мовлення в дві великі групи.

До органічних відносять ті причини, дія яких може призвести до порушень анатомічної будови мовленнєвого апарату в його периферичному чи центральному відділах. Зокрема, до органічних пошкоджень мовленнєвих відділів головного мозку може призвести порушення нормального формування умов внутрішньоутробного розвитку плода, деякі види механічної допомоги при пологах, стан тривалої асфіксії новонародженого. Аномалії в будові периферичного відділу мовленнєвого апарату можуть бути обумовлені спадковістю або несприятливим протіканням вагітності чи здобуті після народження [25].

Функціональні причини – дії яких не призводять до змін будови мовленнєвого апарату, а лише порушують його функціональну роботу. До них відносять різного роду стресові ситуації, соматична ослабленість організму дитини раннього віку, несприятливе мовленнєве оточення.

Одним із різновидів функціональних є соціальні причини, які також являються безпосереднім фактором появи мовленнєвих розладів, адже діти дошкільного віку в міру своїх вікових можливостей схильні до наслідувань оточуючих. Вони ще не в змозі розрізнити правильне та спотворене мовлення і якщо в своєму оточенні дитина чує картаве [p], то саме така вимова цього звуку буде засвоєна. Суттєву роль також грає наслідування заїкування, яке дошкільник також переймає із мови оточуючих. Всі ці причини можуть бути показником значної затримки формування правильної вимови, та навіть потребувати корекційного втручання в їх виправлення [25].

Всі раніше перелічені причини порушень мовлення також впливають на порушення її звуковимовної сторони. Для детального вивчення та дослідження недоліків, ретельно розглянемо кожен причину та її вплив окремо.

Зниження слуху, яке настало в ранньому віці, негативно позначається на формуванні звуковимови дітей дошкільного віку.

При порушенні слухової диференціації мовленнєвих звуків дошкільники добре чують, але не можуть розрізнити звуки одного звукового ряду, вони здаються їм однаковими.

Порушення анатомічної будови артикуляційного апарату також в більшості випадках перешкоджають правильному опануванню звуків. Наприклад, при короткій вуздечці дитині не вдається підняти язик до верхніх різців, тому страждає засвоєння правильної артикуляції звука [p] [29].

Недостатня рухомість органів артикуляції негативно позначається безпосередньо на звуковимові оскільки, для вимови кожного звуку органи артикуляції повинні займати певне положення бути точними та координованими.

При органічних пошкодженнях кори головного мозку та провідних нервових шляхів, затримується або припиняється передача імпульсів, яка призводить до порушень рухливості м'язів артикуляційного апарату - спостерігаються явища паралічу або парезу. За цих умов звуки мови не можуть правильно артикулюватися та промовляються з великими труднощами. У разі порушень функціонального характеру, рухи язика здійснюються в повному обсязі, але можуть бути уповільненими та нестійкими. Це буде призводити до порушень артикуляції звуків.

Мовленнєве оточення також впливає на формування звуковимовної сторони мовлення, особливо такі фактори:

- «двомовність» в сім'ї де дитина сприймає на слух різні зразки вимови звуків;
- наявність дефекту в мовленнєвому середовищі дошкільника до засвоєння їх за наслідуванням;
- педагогічна занедбаність виражається в недостатній увазі дорослого до вимови дитини і вчасної корекції;
- наслідування дорослих дитячій мові, не дає можливість опанувати правильну та чітку вимову звуків;
- тривали перебування дитини в оточенні однолітків з порушеною вимовою, де він не чує нормального мовлення [30].

На даний час зросла тенденція до взаємодії одразу декількох розглянутих причин, особливо тих, що викликають порушення опанування звуковимовної сторони мовлення.

Зовнішні дефекти звуковимови можуть проявлятися в одному з таких варіантів.

1. Повна відсутність того чи іншого звуку. В цих випадках звук просто пропускається, не вимовляється: «ама» замість «рама», «апа» замість «лапа».

2. Заміна одного звука іншим: «лапа» чи «йама» замість «рама», «йапа» замість «лапа».

3. Спотворення звука. Наприклад, французьке [p].

4. Змішання двох правильно вимовних звуків. Дитина говорить то «шафа», то «сафа», постійно плутаючи звуки «ш» і «с» у своїй промові [30].

Порушення звуковимовної сторони мовлення у дітей можуть виступати як самостійний дефект, або як один із симптомів більш складного мовленнєвого розладу. Про самостійне порушення звуковимови, прийнято говорити в тих випадках, коли воно є єдиним відхиленням від норми в мовленні дитини.

Оскільки причина обумовленості та зовнішні прояви дуже різноманітні, виникає необхідність їх систематизувати. Науковці класифікують їх за такими ознаками: за зовнішніми ознаками та з урахуванням їхньої етіології та характеру пошкодження.

До класифікації за проявами відносять лише зовнішні дефекти, без урахування причин. Порушена вимова одного звуку або звуків однієї фонетичної групи називають простим, або мономорфним порушенням звуковимови. В тих випадках, коли неправильно промовляються одразу декілька звуків або тільки два, але різних фонетичних груп називають складним, або поліморфним [26].

Загалом порушуватися може звуковимова всіх без винятків мовленнєвих звуків, як голосних так і приголосних, але за часту дитина не оволодіває правильною звуковимовою складних за артикуляцією звуків, що вимагають особливих диференційованих рухів органів мовлення. До них відносять звуки пізнього онтогенезу. Існує сім основних видів неправильної вимови звуків.

1. Ротоцизм.

2. Ломбоцизм.
3. Сигматизм. В цій групі розрізняють сигматизм свистячих та шиплячих.
4. Йотоцизм.
5. Дефекти вимови задньоязикових звуків.
6. Дефекти озвончення.
7. Дефекти пом'якшення [29].

Класифікація за механізмом залежить від причин, що викликали порушення звуковимовної сторони мовлення, всі його різновиди поділяються на дві велику групи: дислалію і дизартрію, всередині яких виділяють різні форми. До дислалії відносять порушення в вимові звуків, які не зв'язані з органічним порушенням центральних відділів мовленнєвого аналізатору. До дизартрії відносять розлади звуковимови, які викликані органічним ураженням центрального відділу мовнорухового аналізатора. У яскраво виражених випадках дизартрії, крім порушень звуковимови, спостерігаються також розлади мовленнєвого дихання, голосової функції, темпу і ритму, що в цілому нерідко призводить до повної нерозбірливості вимови дитини.

1.3 Психолого-педагогічна характеристика дітей із ЗНМ

Термін «загальне недорозвинення мовлення» увійшов в дефектологію лише тоді, коли явно виражене відставання у мовленнєвому розвитку стало спостерігатися у багатьох дітей [4]. Його назвали «загальним» з тієї причини, що зумовлене не сформованістю або розладами всіх сторін мовлення на ранніх етапах онтогенезу при збереженому слухові та інтелекті. У таких дітей довго не формується звуковимова, збіднілий словниковий запас та порушене розуміння багатьох слів, неправильно будують речення, плутають закінчення слів. Всі названі відхилення проявляються вже в дошкільному віці.

Причина такого широкого поширення полягає, в несприятливому перебігу вагітності та пологів у матері, в результаті чого спостерігається не сформованість чи пошкодження мовленнєвих відділів кори головного мозку. Саме це призводить до відставання та різних відхилень мовленнєвого розвитку й нервово-психічної сфери. Ці діти потребують комплексної психолого-медико-педагогічної допомоги, яка повинна бути надана в ранньому віці.

Дослідники виділяють чотири рівні ЗНМ у дітей, самим важким є перший, для нього характерне – відсутність мовленнєвих засобів спілкування. В залежності від тяжкості первинного дефекту діти переходять від одного рівня до іншого, поступово наближаючись до четвертого [21]. Детальніше розглянемо загальну класифікацію ЗНМ.

Перший рівень ЗНМ характеризується повною відсутністю словесних засобів комунікації. Якщо у дітей в нормі перші слова з'являються до одного року, та поступово переходять у фразу. У дітей цього рівня проявляються тільки після 2-3 років, а іноді навіть і чотирьох. Слова носять лепетоподібний характер, не зрозумілі оточуючим. В них збіднілий

активний словник, до якого входять звуконаслідування й звукокомплекси, які доповнюються жестами. Дошкільники іноді користуються деякими загально вживаними словами, які мають своєрідну структуру та звучанням словом вказують на різні предмети, заміняють дієслова іменниками [18]. Вони фактично не володіють фразою, можуть спостерігатися лепетоподібні речення. Пасивний словник розвитий набагато більше ніж активний, але розуміють звернене мовлення тільки в певній ситуації. Ця група дітей відзначається не сформованістю звуковимовної сторони. Артикуляція звуків не має постійний характер, вони не можуть відтворювати структури слів та робити звуковий аналіз. З завданнями на диференціацію звуків не справляються. На першому рівні можуть знаходитися діти різного віку.

Для другого рівня ЗНМ характерна поява фразового мовлення, але воно граматично та фонематично спотворено. Діти поступово засвоюють звичайні слова та з'єднують їх в прості не поширені речення. Першими формуються іменники та дієслова, зазвичай їх структура викривлена. Вони не можуть назвати слова, що позначають частини тіла, кольори, посуд, замінюють їх близькими за значенням [25].

Словниковий запас більш розгорнутий ніж в першому рівні, однак розуміння смислового значення багатьох слів не точне, тому вони не правильно вживаються в мовленні. Діти цього рівня не засвоюють граматичні конструкції, пропускають або замінюють прикметники, числівники. Порушена вимова практично всіх звуків мовлення, через недостатню роботу артикуляційного апарату. Діти не володіють звуковим аналізом та синтезом, спостерігаються: елізії, контамінації, персеверації, антиципації. Ці порушення вказують на не сформованість фонематичного сприймання.

Третій рівень ЗНМ характеризується тим, що дитина вже володіє розгорнутим фразовим і зв'язним мовленням, яке ще не достатньо

сформоване. Зберігається порушення звуковимови: один звук може одночасно замінюватися двома і більше, які прості за артикуляцією; спостерігаються оглушення, відсутність пом'якшення, спотворення артикуляції деяких звуків. Діти неправильно узгоджують прикметники з іменниками, іменники з числівниками. Спостерігаються порушення складової структури слова: скорочують, переставляють, уподібнюють склади. Залишаються недорозвиненими фонематичні процеси. Без допомоги дорослого не можуть користуватися пасивним словником.

Присутні заміни слів якими вони користуються в розгорнутому мовленні. У словниковому запасі наявні слова, що вказують назви предметів, якостей, дій, властивостей, явищ. Складнощі викликають причинно-наслідкові та часово-просторові відношення [17]. Помітні граматичні помилки під час складання речень в усному та писемному мовленні. Діти не можуть переказувати, складати розповіді за малюнками.

Четвертий рівень ЗНМ найбільш наближений до норми. Спостерігаються незначні порушення мовлення, які можуть виявити тільки після спеціального логопедичного обстеження. В цих дітей не має явно виражених порушень вимови звуків. Помітні персеверації, парафазії, пропуски складів, перестановка звуків та складів [26]. Слабка робота органів артикуляції злегка спотворює мовлення. У дітей викликають труднощі творення слів за допомогою суфіксів. Залишаються помилку при використанні іменників та прикметників.

Головна проблема цієї групи дітей полягає в тому, що в дошкільному віці їх вважають «нормальними», які не потребують спеціальної допомоги. В результаті чого вони її не отримують і тому, приходять до школи не готовими до успішного засвоєння шкільної програми.

Діти всіх чотирьох рівнів незалежно від складності первинного дефекту потребують ранньої та комплексної допомоги, яка повинна

проводитися систематично з дотриманням індивідуального підходу до кожного учня.

РОЗДІЛ 2

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ТА ПРИЙОМІВ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РИТМІКИ У КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ПОДОЛАННЯ ПОРУШЕНЬ ЗВУКОВИМОВНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ

2.1 Стан сформованості звуковимовної сторони мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ

Методика дослідження звуковимовної сторони мовлення використовується ще з 50-60 років двадцятого століття. Вона описана в працях Г. В. Чіркіної, О. Е. Грібонової та інших дослідників. Методика дослідження звуковимовної сторони включає: обстеження будови та функцій артикуляційного апарату, артикуляційної моторики, діагностику звуковимови, фонематичного сприйняття та фонематичного слуху, складової структури слова.

Встановлює такі завдання [13]:

1. Виявлення звуків, які вимовляються дітьми правильно або порушено.
2. Визначення рівня сформованості навичок оволодіння правильною вимовою в різних умовах пред'явлення та використання мовленнєвого матеріалу різної складності.
3. З'ясування характеру порушення звуків на матеріалі різного рівня складності.
4. Визначення причин формування порушеної звуковимови, якщо є така можливість.
5. Визначення особливостей фонематичного сприйняття і фонематичних уявлень, їх вираженість і характер.

6. З'ясування рівня сформованості ритміко-мелодійної сторони мовлення та

вміння користуватися різними складовими структурами.

Дослідження звуковимови.

Мовленнєвий матеріал, який пред'являється дитині для сприйняття та відтворення, можна умовно розбити на три підвиди: склад, чи слово, що містить один з обстежуваних звуків; пара складів або слів, близьких за звучанням та включають опозиційні звуки; склад або слово, що містять не менше двох опозиційних звуків.

Цілеспрямоване обстеження звуковимови проводиться тільки в тих випадках, коли в попередній бесіді з батьками або педагогом виявляються скарги на невідповідність вимовних навичок віковим або регіональним нормативам або при спілкуванні з дитиною виявляються порушення звуковимовної сторони мовлення.

Слід зазначити наступні недоліки звуків [2]:

- відсутність звуку;
- спотворення звуку;
- заміна звуків;
- змішання звуків.

Для оцінки якості звуковимовної сторони мовлення і визначення напрямків корекції визначається рівень, на якому звуковимова сформована не достатньо[13]:

- у самостійній мові;
- на спеціальному відібраному матеріалі під контролем свідомості;
- ізольоване проголошення.

Обстеження звуковимови проводиться в процесі спільної діяльності дитини з логопедом. Проводиться в ігровій формі, в якості ускладненого

матеріалу, для виявлення звуків із групи ризику дітям пропонується повторити короткі віршики, насичені певними звуками за логопедом. Діагностику рекомендується починати тільки після того, як було встановлено стійкий контакт між дитиною та логопедом. Спочатку бажано пропонувати більш складний матеріал, а потім вже коригувати залежно від якості виконання завдання.

Дослідження слід починати з завдань, спрямованих на вивченні якості звукової сторони мовлення в продуктивних видах діяльності. Репродуктивні досліджуються в тому випадку, якщо в активній мові дана фонема або складова структура відсутня або необхідне спеціальне обстеження якості фонематичного сприйняття [2]. В ході обстеження дитині можуть бути запропоновані наступні завдання [23]:

- прослухати та повторити за логопедом склади або слова;
- назвати предмети, які зображені на малюнках;
- скласти розповідь по картинці.

При використанні наочного матеріалу необхідно, перш за все, переконатися, що дитина зрозуміла зображення та в її словниковому запасі є відповідна лексема. Якщо досліджуваному складно виконати завдання, логопед допомагає йому підказками. Під час складання речення дитині потрібно використовувати матеріал, в якому досліджувані звуки зустрічаються найчастіше, щоб домогтися розгорнутих відповідей від досліджуваного, корисно ставити навідні запитання.

Дослідження сприйняття і відтворення ритмічних структур.

Використовується набір малюнків та відповідних до них слів-назв для обстеження стану сприйняття і відтворення ритмічних структур. У набір включені слова різної складової конструкції та наголошеності складів. Інструкції можуть даватися в такому варіанті: Розгляньте малюнки та покажіть ту, назва якої відповідає:

1. Ритмічному зразку.
2. Словесній інструкції.

Задання №1 пропонуються дітям тільки після попереднього вивчення. При грубому порушенні сприйняття і відтворення ритмічних структур, необхідно обстеження на немовному рівні. Для цього пропонуються наступні завдання за А. Р. Лурія [22]:

- 1) визначити кількість ударів в пред'явленому зразку;
- 2) відтворити зразок з опорою на слухове сприйняття, з додатковою зоровою опорою;
- 3) відтворити ритм за словесною інструкцією.

Рівні складності висунутого матеріалу варіюються в залежності від віку дитини або ступеня враженості мовленнєвого порушення.

Дослідження фонематичного сприйняття.

Мовленнєвий матеріал, який пропонується дитині для сприйняття та відтворення, умовно розподіляють на три підвиди: склад чи слово, що містять один із обстежуваних звуків; пара складів або слів, близьких за звучанням та включають протилежні звуки; склад чи слово, що містять не менше двох протилежних звуків [22]. Матеріал повинен бути представлений набором малюнків, в назвах яких містяться практично всі фонемі української мови.

Фонематичне сприйняття може страждати в сукупності з порушеннями звуковимови, але зустрічаються самотійні прояви фонематичного недорозвитку при нормальному формуванні всіх сторін мовлення. Обстеження починається з того, що дітям пропонують вимовити ряди складів, що містять протилежні приголосні, які вони вмiють вимовляти. Дослідження проводиться у вигляді гри. Дитина сідає таким чином, щоб їй не було видно артикуляції логопеда. Він промовляє склади в сповільненому темпі, вимовляючи їх чітко, голосом середньої гучності.

Вихованець повторює склади за зразком тільки після того, як логопед вимовить цілий ряд.

При грубо виражених недоліках розрізнення протилежних фонем на матеріалі складів можна запропонувати, ідентифікацію слів, що розрізняються протилежними приголосними. При проведенні даного обстеження використовуються предметні картинки.

Даються також більш складні варіанти завдань, в назвах яких містяться певні звуки, та просять розкласти ці картинки на відповідні групи. Дитина працює мовчки, тому повинні активізуватися внутрішні уявлення про образи слів. Наступне завдання аналогічне попередньому, але дитині дозволяється промовляти в голос назви картинок, перш ніж вона визначить, до якої групи вони підходять. В цьому завданні реалізується поєднання артикуляційних кінестезій та слухових образів слів [14]. Більш просте завдання для дитини – спільна робота з логопедом: дитина бере картинку в руки, її назва спочатку промовляється логопедом, а потім досліджуваним, після чого він намагається визначити групу даного слова. В ході цього завдання активізуються мовленнєвослуховий та мовленнєворуховий аналізатори.

Процедура обстеження дітей включає завдання, спрямовані на виявлення рівня сформованості фонематичного сприйняття. Одним з видів завдань є вибір слів – назв картинок по заданим параметрам. Якщо дитина не може впоратися з даним завданням з різних причин, рекомендується виявити її можливості з виділення певного звуку на слух за мовленнєвим матеріалом різної складності та протяжності. Досліджуваному пропонується ряд звуків відповідного його віку та мовленнєвого розвитку [20]. При наявності фонологічних змін в усному мовленні дитини, також, якщо їм була необхідна допомога логопеда, проводиться поглиблене дослідження фонематичного слуху.

Результати обстеження дітей показали з ЗНМ III рівня показали, що із 14 досліджуваних не було виявлено жодного високого рівня сформованості звуковимовної сторони мовлення, в той час як із 26 досліджуваних з нормотиповим розвитком високий рівень спостерігається у чотирьох дітей. Більш детальні данні дослідження подані в таблиці 2.1 «Стан сформованості звуковимови дітей дошкільного віку».

Таблиця 2.1

Стан сформованості звуковимови дітей дошкільного віку

Рівні сформованості звуковимови	Діти дошкільного віку			
	ЗНМ III рівня		Нормотиповий розвиток	
	На 14 оглянутих	В процентах	На 26 оглянутих	В процентах
Високий	0	0	4	15,39
Достатній	2	14,29	9	34,61
Середній	5	35,71	8	30,77
Низький	7	50	5	19,23

2.2 Логопедична ритміка як вид корекції звуковимовної сторони мовлення

Проблема подолання порушень звуковимовної сторони мовлення дітей дошкільного віку із ЗНМ є досить актуальною. Останнім часом зростає кількість дітей з різними вадами мовлення особливо в поєднанні з порушеннями моторної сфери. За рахунок того, що коригування та усунення недоліків звуковимови має безпосередній вплив на збагачення мовленнєвого запасу, удосконалення психофізичних функцій, сприяє комунікативному та емоційному розвитку. Без формування артикуляційного та граматично правильного мовлення повноцінний розвиток особистості не можливий.

Використовують різні методики та програми розвитку та корекції звуковимови дошкільників. Беручи до уваги віковий період найбільш інтенсивного розвитку мовлення. Зупинимося на дослідженні системи навчально корекційної роботи, яка використовується в спеціалізованих дошкільних закладах. Складовою частиною навчального процесу є заняття з логопедичної ритміки, які містять систему ігор та вправ, що стимулюють роботу мовленнєвих центрів дітей з порушеною звуковимовою.

Видатний швейцарський педагог та музикант Еміль Жак-Далькорз вперше обґрунтував методику розвитку ритмічних здібностей. Він запропонував розвинути ритм як самостійну сутність, на цій основі сформувати музичний, поетичний та ритм рухів. Головні положення цієї теорії лягли в основу музично ритмічного виховання дітей в нашій країні [8].

Перший підручник «Логоритміка» видала Е. Калінська-Евертовська, яка зазначила, що дидактичний метод Жака-Далькроза, визнаний у всьому світі, дозволяє розвинути у дітей активність, увагу, інтелект та вразливість.

Це дозволяє виконувати логоритмічні вправи всім дітям незалежно від фізичного, моторного та інтелектуального розвитку. Логопедична ритміка формує у дітей почуття ритму, музичності та може широко застосовуватися в терапії та реабілітації різних розладів і захворювань [35].

Завдяки суттєвому внеску Г. А. Волкової логопедичну ритміку почали виділяти як окрему науку. Вона збільшила сферу застосування логоритміки, розробила конкретні рекомендації для комплексної корекції різних форм порушень мовлення.

Логопедична ритміка – це форма активної терапії метою якої є подолання мовленнєвих порушень через розвиток рухової сфери дитини в поєднанні з словом, ритмом і музикою [3].

Всі ритмічні рухи активізують діяльність головного мозку. Тому одним з найважливіших видів мовленнєвої роботи з дошкільниками є логоритміка, що передбачає поєднання мовлення з рухом, сприяє розвитку відчуття ритму, нормалізації та регулюванню темпу вимовляння. Логоритміка є найбільш емоційною ланкою логопедичної корекції, що поєднує виправлення порушень мовлення з розвитком сенсорних і рухових здібностей дітей. Під впливом занять логопедичною ритмікою відбуваються значні зміни у звуковимові, словотворенні, накопичені активного словникового запасу.

Програма спрямована на подолання мовленнєвого порушення шляхом розвитку і корекції немовних і мовних психічних функцій і адаптації дитини до умов зовнішнього і внутрішнього середовища. В рамках програми вирішується ряд навчальних, виховних, розвиваючих і корекційних завдань. Детально розглянемо розвиваючі і корекційні завдання [8]. Це розвиток:

- загальної, загальної, дрібної та артикуляційної моторики;
- здатності орієнтуватися у просторі;

- фонематичного слуху;
- музично-ритмічних рухів;
- довільної уваги, слухової і зорової пам'яті;
- творчих здібностей в імпровізації.

Основою всіх методів і прийомів навчання за програмою «Логоритміка» є обраний спосіб регулювання рухового і мовленнєвого навантаження, її поєднання з відпочинком та іншими видами занять в корекційно-виховному процесі. Зміст кожного заняття пов'язаний з досліджуваною лексичною темою в конкретній віковій групі. Захоплюючий сюжетний хід, ігрова форма занять в поєднанні з широким використанням наочного матеріалу, стимулюють у вихованців потребу в спілкуванні, розвивають наслідування, моторику[11]. Мовленнєвий матеріал попередньо не вивчається. Ці вправи сприяють формуванню стійкого інтересу до музичної та мовленнєвої діяльності, емоційне ставлення дітей до логоритмічних вправ, допомагає досягти кращої результативності в навчанні та вихованні у дітей мелодійної, правильної вимови звуків та формує їх музичний та фонематичний слух.

В основну частину кожного заняття обов'язково включають вправи на регулювання м'язового тону; на розвиток загальної і дрібної моторики; на розвиток мимічних м'язів; на розвиток дихання; на розвитку голосу й артикуляції; на розвиток почуття темпу і ритму; на розвиток координації мовлення з рухом; спів. Артикуляційна гімнастика яка використовується на заняттях логопедичної ритміки зміцнює м'язи губ, розвиває їх рухливість, розтягує під'язикову зв'язку, навчає рівномірному і тривалому видиху, відпрацьовує рухи верхньої губи вгору і вниз, вчить утримувати губи і язик в заданому положенні, розвиває силу видиху, зміцнює мускулатуру язика та щік, зміцнює м'язи артикуляційного апарату.

Головним результатом реалізації програми є стабілізація або стійка позитивна динаміка загального фізичного і мовленнєвого розвитку вихованців, яка фіксується в їх індивідуальних медичних картках. Під впливом регулярних логоритмічних занять відбуваються позитивні зміни у функціонуванні різних систем організму дитини: дихальної, мовленнєво-рухової [27].

Реалізація програми головним чином сприяє корекції та вдосконаленню звуковимови дитини, оволодіння руховими навичками, вміння орієнтуватися в навколишньому світі, розуміння сенсу запропонованих завдань, формування вміння долати труднощі, творчо проявляти себе. Всі вище перераховані вправи дають змогу логопеду-дефектологу виправити порушення звуковимовної сторони мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ та дають можливість нормально соціалізуватися та комунікувати в суспільстві.

2.3 Засоби логопедичної ритміки для подолання порушень звуковимовної сторони мовлення дітей дошкільного віку із ЗНМ

На даний час логопедичну ритміку дуже активно почали використовувати в різних реабілітаційних та корекційних методиках, напрямках. Всі компоненти логоритмічних технологій в комплексі формують, впорядковують та коригують всі сфери розвитку особистості дитини.

Метою будь-якого логоритмічного заняття є подолання порушень мовлення за рахунок розвитку, виховання та коригування мовленнєвої патології в поєднанні рухової сфери з словом та музикою [34]. Логопедична ритміка поєднує в собі спеціалісти з різних сфер і тому є дуже ефективним методом корекції звуковимови. Об'єднання у свідомості дошкільника мовлення з рухом та музичним ритмом розвиває дихання, артикуляцію, моторику, які дають основу для нормального формування правильної та чистої вимови у вихованця.

Для цього на заняттях використовуються такі засоби та види логопедичної ритміки [32]:

1. Вправи на розвиток діафрагмального дихання. Сприяють виробленню правильного діафрагмального дихання, тривалість сильного та поступового видиху. На видиху вимовляються спочатку склади, потім слова і речення. На заключних етапах розвитку, дихання поєднується з промовлянням віршів. Приклад вправи.

2. Вправи на розвиток голосу. Ці вправи сприяють розвитку сили діапазону, виразності голосу. Розвиток голосу починається з

вимови на видиху голосних та приголосних звуків. Сила голосу розвивається шляхом вимовляння голосних голосніше або тихіше відповідно посиленням або ослабленням звучанням музичного супроводу. Зміна тональності музики має на меті розвиток висотних характеристик голосу. Виразності голосу можна домогтися, розвиваючи інтонаційну сторону коротких музично-мовних фраз. Приклади вправ [31]: Вправа 1. Діти сидять на стільцях, проспівуючи голосні звуки [а-е-і-о-у] та складів [ма-ме-мі-мо-му] по гамі зі зміною сили голосу і тональності. Вправа 2. Сидячі на стільцях, проспівуючи кожний ступень ладу на складі [ма] зі зміною тональності. Вправа 3. Діти проспівують кожен ступень ладу на складах [да, ла, ма]. Всі вправи виконуються з музичним супроводом.

3. Вправи на розвиток артикуляції та дикції. Ці вправи сприяють виробленню чіткої вимови звуків, розвиток артикуляційної моторики. Спочатку вимовляють голосні звуки без голосу, потім підключають голос. Слідом за голосними промовляються приголосні та склади без голосу та з голосом. Потім додаються рухи руками. Приклади вправ [28]. Вправа 1 «Намалюй коло». Стоячи в колі, руки опущені. Витягнуті руки піднімають через сторони вгору, вимовляючи звук [о]. Вправа 2 «Розсунемо стіни». Стоять в колі, руки зігнуті в ліктях. Руки випрямляють, вимовляючи звук [і]. Вправа 3 «Плавці». Стоячи в колі, руки перед собою, долоні повернуті вперед. Витягують руки вперед, в сторони, вниз, одночасно вимовляючи звук [е].

Вправа 4 «Баскетбол». Сидячи по-турецькі на підлозі, кисть домінантної руки на плечі, інша на поясі. Руки витягаються вперед і вгору, вимовляючи склади: [ба-ба-ба], [бо-бо-бо], [бе-бе-бе], [би-би-би]. Вправа 5 «Бокс» Стоячи, руки зігнуті в ліктях, долоні стиснуті в

кулак. Руки по черзі викушувати вперед, вимовляючи склади: [да-до-ду], [ба-бо-бу], [на-но-ну].

4. Вправи на розвиток координації рухів та мови. Ці вправи становлять інтерес для логопедів, які не володіють музичними інструментами. Їх можна використовувати не тільки на логоритміці, а також для проведення динамічних пауз під час логопедичних занять. Мовленнєвий матеріал необхідно підбирати, виходячи з корекційної мети заняття. Ритм віршованого рядка слід поєднувати з рухами рук, ніг, тулуба. У вірші повинна бути дієслівна лексика, сюжет та дійова особа. Враховується вік, мовленнєві та рухові можливості.

5. Вправи на розвиток мовленнєвої уваги. Ці вправи привчають дітей сприймати мовленнєву інструкцію, розуміти її та діяти відповідно до неї. Приклади вправ [27]. Вправа 1 «Птахи». Діти вільно стоять по всьому залу. За сигналом «Птахи літають» вони починають рухатися, імітуючи політ птахів. За сигналом «Птахи прилетіли в свої гнізда» діти зупиняються, Вибираючи вільне місце в залі. «Птахи збирають зерна» - діти рухаються по залу, нагинаються та підіймають уявне зерно. «Птахи п'ють воду» - зупиняються, підіймають і опускають голову. «Птахи засинають» - діти присідають і закривають очі.

6. Співи. Ці вправи передбачають взаємодію співочої інтонації, слухового та м'язового чуттів. Підібраний матеріал повинен враховувати можливості дитини та приділяти велику увагу розвитку дихання та дикції. В мелодії пісні повинні бути короткі інтервали, музична фраза повинна бути простою. Темп пісень підбирається згідно корекційної спрямованості логопедичних занять.

7. Вправи на розвиток дрібної моторики. Ці вправи розвивають рухливість та пластичність пальців рук, їх взаємодію,

координацію, сприяють розвитку артикуляційної моторики. Вони цікаві і не тривалі, їх легко запам'ятати та наслідувати.

8. Вправи з предметами. Вони важкі для дітей з мовленнєвими порушеннями, спрямовані на розвиток статичних та динамічних рухів. Взаємодії рухів з мовленням. Діти вивчають вірші разом з маніпуляцією пальців рук з предметами. Використовуються різні засоби та текст підбирається відповідно до можливостей вихованців.

9. Мовленнєві вправи. Виконуються на заняттях з логоритміки з музичним супроводом або без. Для дітей дошкільного віку підбираються вірші з відповідним музичним ритмом.

Всі перераховані вправи у своїй взаємодії спрямовані на розвиток рухових вмінь та навичок, сприяють на загальний тонус, моторику, настрій, сприяють тренуванню рухомості нервових процесів, які активують кору головного мозку. В процесі мовленнєвої комунікації приймають участь багато аналізаторів, які грають велику роль в формуванні правильної та чіткої вимови, яка допомагає дошкільнику соціалізуватися в суспільстві та розвиватися як особистість. Тому, логоритміка є важливою ланкою в розвитку звуковимовної сторони дітей старшого дошкільного віку, котрі страждають від порушеної вимови, яка потім несе в собі дуже багато вторинних порушень особистісного розвитку дошкільника.

ВИСНОВКИ

1. Аналізуючи літературу з даної теми, встановили, що звуковимовна сторона мовлення є дуже важливим компонентом мовлення, яка робить його зрозумілою для оточуючих та являється важливою ланкою формування комунікативної функції. Звуковимова сприяє загальному психічному розвитку дитини, полегшує спілкування та навчання.

2. Детальніше вивчення особливостей формування звуковимовної сторони мовлення в онтогенезі дало можливість більш розгорнуто дослідити причини та симптоматику порушень даної сторони мовлення. За допомогою цього вдалося підібрати відповідні методики дослідження та встановити основні етапи діагностики звуковимовної сторони мовлення у дітей дошкільного віку, які будуть відповідати не тільки віку досліджуваного, а й інтелектуальним та мовленнєвим особливостям.

3. Дослідивши психолого-педагогічну характеристику загального недорозвинення мовлення встановили, що воно поділяється на чотири рівні, кожен з яких має свою симптоматику та етапи формування. Від повної відсутності мовленнєвих засобів комунікації до розгорнутих форм зв'язного мовлення з елементами фонетико-фонематичного та лексико-граматичного недорозвинення. Перехід від одного рівня до іншого відзначається появою нових мовленнєвих можливостей. Діти цих категорій потребують комплексної допомоги в ранньому віці, інакше це призведе до проблем з засвоєння матеріалу програми в шкільному віці, а потім і в дорослому житті.

4. Проаналізувавши результати багатьох досліджень, можна сказати, що звуковимова дітей із ЗНМ не відповідає нормотиповим дошкільникам. Їх звуковимовна сторона мовлення не достатньо сформована та при обстеженні не було виявлено дітей з високим рівнем розвитку. Більшість

досліджуваних дошкільного віку відповідає середньому та низькому рівню сформованості мовленнєвих процесів, і тільки чотирнадцять відсотків із обстежених набрало достатній рівень розвитку звуковимови, який дозволяє нормально спілкуватися в суспільстві та всесторонньо розвиватися як особистість.

5. Сучасні засоби корекції порушень різних сторін мовлення дошкільника дають змогу, виправити та подолати дефекти вимови. Завдяки логоритмічним вправам на даний час можливо попередити формування порушень мовлення, які виникають в дошкільному віці, адже це сприятливий період розвитку мовленнєвої діяльності та в цей час у дітей переважає ігрова діяльність. Вона є основною формою роботи на заняттях з логопедичної ритміки та забезпечує стимуляцію виконання всіх даних логопедом завдань, активізує та прискорює корекційну роботу з виправлення дефектів вимови, розвиває комунікативні здібності дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика : навч. посіб. К.: Вища школа, 2007. 542 с.
2. Богуш А. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах : підручник. Київ: Слово, 2006. 301 с.
3. Будёная Т. В. Логопедическая гимнастика : метод. пособ. СПб.: «ДЕТСТВО – ПРЕСС», 2000 302 с.
4. Волкова Г. А. Логопедическая ритмика : учеб. пособ. Москва: Владос, 2002. 272 с.
5. Волкова Г. А., Лалаева Р. И., Мастюкова Е. М. Логопедия : учеб. пособ. М.: Просвещение, 1989. 528 с.
6. Гавриш Н. В. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці : метод. посіб. Донецьк: ТОВ «Лебідь», 2001. 218 с.
7. Гвоздев А.Н. Вопросы изучения детской речи учеб. пособ. М.: АПН РСФСР, 1961. 471.с.
8. Денисова О. А. Детская логопсихология : учеб. пособ. / под. ред. В. И. Селивестрова. Москва: Владос, 2008, 175 с.
9. Дуткевич Т. В. Дитяча розвивально-корекційна психологія : навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2020. 304 с.
10. Дякова В. М. Логоритмика : учеб. пособ. М.: «Академия», 2013. 135 с.
11. Ефименкова Л .Н. Формирование речи у дошкольников.: учеб. пособ. М.: Просвещение, 1981. 112 с.
12. Жажкин Н. И. Механизмы речи : учеб. пособ. Москва: Директ-Медиа, 2008. 1104 с.

13. Зимняя И. А. Лингвопсихология речевой деятельности : учеб. пособ. Воронеж: НПО «МОДЭК», 2001. 432 с.
14. Колесникова Е. В. Развитие фонематического слуха у дошкольников : метод. пособ. Москва: Ювента, 2016. 96 с.
15. Кондратенко І. Ю. Виявлення та подолання мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку : підручник. К.: Айріс-прес, 2005. 224 с.
16. Лалаева Р. И. Формирование правильной разговорной речи у дошкольников : учеб. пособ. Санкт-Петербург: Союз, 2004. 224 с.
17. Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность : учеб. пособ. Москва: URSS, 2007. 211 с.
18. Лопатина Л. В. Логопедическая диагностика и коррекция нарушений речи у детей : метод. пособ. СПб.: САГА, 2006. 272 с.
19. Парамонова Л. Г. Нарушение звукопроизношения у детей: метод. пособ. СПб. : Союз, 2005. 272 с.
20. Правдина О. В. Логопедия : учеб. пособ. М.: Просвещение, 1973. 272 с.
21. Рібцун Ю. В. Дитина з порушеннями мовленнєвого розвитку : метод. посіб. К.: Кенгуру, 2019. 40 с.
22. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : програм.-метод. компрек. Т.: Мандрівець, 2014. 272 с.
23. Рібцун Ю. В. Мовленнєві намистинки для маленької дитинки : навч. метод. посіб. К.: Літера, 2010. 160 с.
24. Рібцун Ю. В. Професійний довідник учителя-логопеда дошкільного навчального закладу : навч. посіб. Харків: Основа, 2013. 239 с.
25. Рібцун Ю. В. Сходінками правильного мовлення : навч.-метод. посіб. Тернопіль: Мандрівець, 2018. 240 с.

26. Селивестров В. И. Понятийно-терминологический словарь логопеда : учеб. пособ. М.: Владос, 1997. 400с.
27. Тищенко В. В., Рібцун Ю. В. Як навчити дитину правильно розмовляти від народження до 5 років: поради батькам : підручник. К.: Літера ЛТД, 2006. 128 с.
28. Федорович Л. О. Логопедичне дослідження мовлення дітей дошкільного та молодшого шкільного віку з використанням «Логопедичного альбому» : метод. реком. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2014. 276 с.
29. Федорович Л. О. Постановка звуків у вимові дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : навч.-метод. посіб. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2016. 124 с.
30. Филатова Ю. О., Гончарова Н. Н., Прокопенко Е. В. Логоритмика: Технология развития моторного и речевого ритма у детей с нарушением речи : учеб.-метод. пособ. / под ред. Л. И. Беляевой. М.: Национальный книжный центр, 2017. 208 с.
31. Хватцев М. Е. Логопедия : учеб. пособ. М.: Владос, 2009. 272 с.
32. Цейтлин С. Н. Язык и ребенок: Лингвистика детской речи : учеб. пособ. Москва: Владос, 2000. 240 с.
33. Чеснокова Л. В., Золотарьова О. І. Заняття з логоритміки для дітей з вадами мовлення : навч.-метод. посіб. Х.: Основа, 2019. 160 с.
34. Шашкина Г. Р. Основы коррекционной педагогики и коррекционной психологии: логопедическая ритмика : учеб. пособ. М.: Юрайт, 2019. 215 с.
35. Шеремет М. К. Логопедія : підручник. К.: Слово, 2010. 672 с.
36. Шеремет М. К. Неврологічні основи логопедії : навч. посіб. Суми: ФОП Цьома С. П., 2016. 252 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Чередниченко Анастасія Олегівна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

_____ (дата)

_____ (підпис)

_____ Анастасія Чередниченко _____
(ім'я, прізвище)